

LABOUR MARKETS SITUATION IN EU COUNTRIES IN THE LAST TEN YEARS

[Situácia na pracovných trhoch krajín Európskej únie v poslednom desaťročí]

Eva Rievajová¹, Roman Klimko²

¹ *Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava*
Email: eva.rievajova@euba.sk

² *Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Dolnozemska 1, 852 35 Bratislava*
Email: roman.klimko@euba.sk

Abstract: The situation in the labour markets in EU countries after the onset of the financial and economic crisis has deteriorated significantly, while so called vulnerable groups have been affected more. Since the late 90s EU countries are oriented to promote employment growth, which is reflected in the documents and guidelines for individual Member States and approaches to find common solutions in the field of labour market and employment policy. For this purpose Europe 2020 strategy and follow-up documents and recommendations focused on growth performance, employment and competitiveness of the EU countries were adopted. The paper is focused on the characteristics of basic trends in the labour markets in the Member States, challenges and common procedures for employment growth and job creation.

Keywords: labour market, unemployment, labour market policy, European employment strategy.

JEL classification: J01, J08

Doručeno redakci: 5.9.2014; Recenzováno: 18.9.2014; 5.12.2014; Schváleno k publikování: 11.2.2015

Úvod

Údaje o nezamestnanosti a miere zamestnanosti sú dôležitými indikátormi ekonomického vývoja krajiny, jej konkurencieschopnosti i životnej úrovne obyvateľov. Slúžia ako dôležité informácie pre aplikáciu nástrojov hospodárskej politiky. Krajiny EÚ sa pri riešení nerovnováhy na trhu práce orientujú od konca 90-tych rokov na podporu rastu zamestnanosti, čo je premietnuté i v dokumentoch a usmerneniach pre jednotlivé členské štáty a v prístupoch k hľadaniu spoločných riešení v oblasti trhu práce a politiky zamestnanosti. Finančná a hospodárska kríza zasiahla celú EÚ, hlboká recesia vo väčšine krajín EÚ spôsobila od roku 2008 výrazné zhoršenie výkonnosti trhov práce. Zo všeobecných makroekonomických zákonitostí je známe, že nezamestnanosť fluktuuje v závislosti od fázy ekonomického cyklu, v čase recesie či depresie rastie, v čase konjunktúry klesá. Rozdiely medzi členskými štátmi sa v mnohých ukazovateľoch týkajúcich sa zamestnanosti a sociálnej situácie prehĺbili, vplyv na určité skupiny bol výraznejší, pričom najviac ovplyvnené boli už ohrozené osoby. Uvedenej problematike sa venuje široké spektrum literatúry, dostupná je konkrétna údajová báza (European Commission, 2012b) a detailne problematiku rozoberá napr. Šikulová a kol. (2014). Cieľom článku je na jednej strane identifikovať a zhodnotiť situáciu a trendy vývoja na európskych trhoch práce, čo je obsahom prvej kapitoly. Na druhej strane je cieľom identifikovať koordinačné tendencie pre oblasť zamestnanosti v rámci EÚ. Preto je druhá kapitola zameraná na Európsku stratégiu zamestnanosti, ktorá predstavuje v podmienkach EÚ hlavný nástroj na koordináciu úsilia členských štátov v oblasti trhov práce. V závere druhej kapitoly sú identifikované kľúčové výzvy, ktorých cieľom je mobilizácia zamestnanosti na účely rastu.

1 Trendy vývoja a situácia na európskych trhoch práce

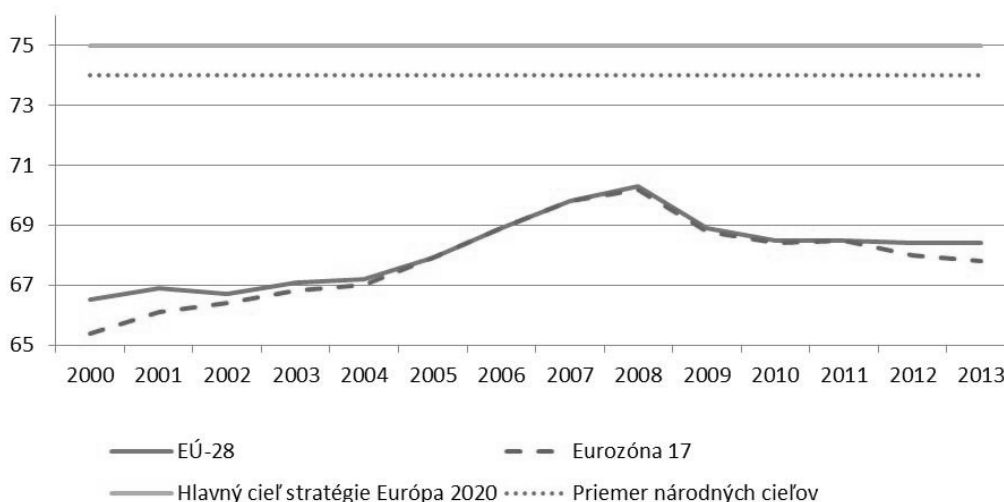
Najnovšie trendy na trhoch práce sú čiastočne výsledkom cyklických pohybov a najmä hlbkej hospodárskej krízy, ale sú spôsobené aj štrukturálnymi a inštitucionálnymi problémami trhu práce ovplyvňujúcimi ekonomickú činnosť a výkonnosť trhov práce. Kríza postihla EÚ nielen stratou výkonnosti, ale aj rastom nezamestnanosti a poklesom schopnosti vytvárať nové pracovné miesta. S výnimkou roku 2010 čistá tvorba pracovných miest (rast zamestnanosti) stále klesala na úrovni EÚ aj v členských štátoch. Od polovice roka 2011 sa celá Európa vrátila späť k záporným hodnotám miery rastu zamestnanosti. Je to celkový výsledok klesajúceho trendu v oblasti nachádzania pracovných miest (zamestnávania sa nezamestnaných) a rastúcich trendov separácie pracovných miest, ktorý si vyžaduje politiky na stimuláciu dopytu po pracovných silách a modelu rastu podporujúceho tvorbu pracovných miest. Aj v procese oživenia ekonomík je obnova a tvorba pracovných miest pomalšia ako v predkrízovom období aj ako dôsledok poklesu resp. stagnácie domácej spotreby a nastupuje časové oneskorenie medzi rastom ekonomiky a rastom zamestnanosti.

Konzekvencie globálnej ekonomickej krízy by sa dali podľa Tomšíka (2010) zhrnúť nasledovne:

- prudké zhoršenie očakávania firiem a domácností,
- nárast problémov s financovaním obchodu, výroby, investícií,
- rast prepúšťania a miery nezamestnanosti,
- pokles súkromnej spotreby a investícií.

Napriek kríze sa miery aktivity v mnohých členských štátoch ďalej zvyšujú, a to predovšetkým v dôsledku zvyšovania miery aktivity u starších pracovníkov a žien (vo veku nad 55 rokov). Medzi 2. štvrťrokom 2008 a 2. štvrťrokom 2013 miera aktivity u osôb vo veku 15 – 64 rokov v EÚ-28 vzrástla zo 70,7 % na 71,9 %, aj keď sa vyskytli značné rozdiely medzi jednotlivými krajinami. Miera aktivity sa zvýšila najvýraznejšie v ČR, Malte, Maďarsku, zatiaľ čo najväčší pokles bola zaznamenaný v Dánsku (ale z veľmi vysokej úrovne), Írsku a Chorvátsku.

Obrázok 1: Vývoj mier zamestnanosti v EÚ-28 vzhľadom na ciele stratégie Európa 2020 (veková skupina 20 – 64 rokov)

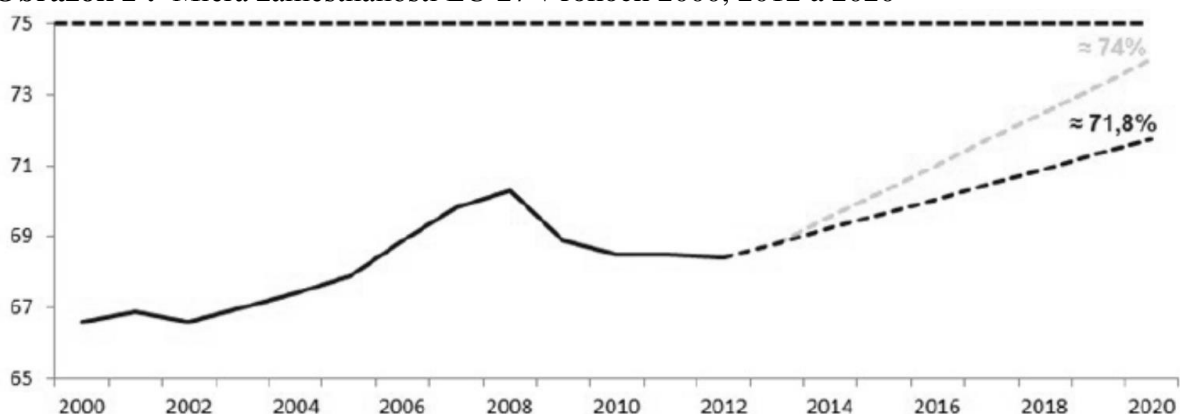

Zdroj: Eurostat.

Miera zamestnanosti v EÚ (European Commission, 2013b) v niekoľkých posledných rokoch stagnuje a zostáva nižšia než cieľových 75 %, ktoré sa v stratégii Európa 2020 stanovili

v súvislosti so zamestnanosťou obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov. Po plynulom rastúcom trende v rokoch 2000 až 2008, keď miera zamestnanosti v EÚ vzrástla zo 66,6 % na 70,3 %, klesla miera zamestnanosti v EÚ v roku 2009 na 68,9 % v dôsledku hlbokého poklesu hospodárstva. V roku 2010 miera zamestnanosti ďalej klesla na 68,5 % a v podstate sa na tejto úrovni ustálila. V roku 2012 dosiahla úroveň 68,4 % a od dosiahnutia cieľových 75 % ju delí 6,6 percentuálneho bodu. Táto situácia je spôsobená kombináciou nepriaznivého vplyvu krízy a času potrebného na to, aby sa na trhoch práce odzrkadlili zlepšenia, ako aj pomalým tempom reforiem trhu práce v niektorých členských štátoch (European Commission, 2014). Ak vezmeme do úvahy, že sa v období roku 2012 očakávali len jej minimálne prírastky na roky 2013 a 2014, medzi rokmi 2015 a 2020 bude potrebný jej celkový rast o 6 p. b., čo je skutočne len v rovine teórie a len priblíženie sa k úrovni 75 % bude vyžadovať mimoriadne úsilie.

Obrázok 2 : Miera zamestnanosti EÚ 27 v rokoch 2000, 2012 a 2020

Zdroj: Európska komisia.

Legenda

... Vývoj za nezmenených okolností (71,8 %)

... Ak budú splnené vnútroštátne ciele (74 %)

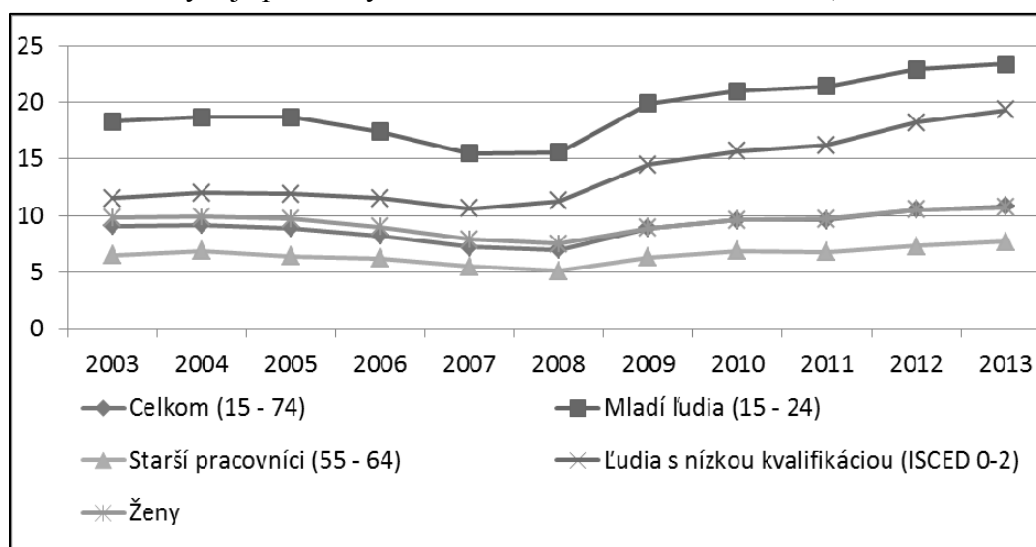
Na základe súčasných záväzkov by miera zamestnanosti v EÚ mohla v roku 2020 dosiahnuť úroveň 71,8 %. 2000 a 2001.

Súčasná intenzita ekonomického rastu nepostačuje na tvorbu nových pracovných miest, rast zamestnanosti si vyžaduje vyšší ekonomický rast ako pred krízou. Podľa prognóz Európskej komisie miera zamestnanosti sa v budúcich rokoch pravdepodobne mierne zvýši, a to najmä v dôsledku predpokladaného zvýšenia HDP. V súčasnom období miera voľných pracovných miest dosahuje približne 1,5 %, čo od konca roka 2010 predstavuje viac-menej priemer (Národná banka Slovenska, 2013). Z hľadiska nastavajúcich rokov sa dá očakávať, že v strednodobom horizonte niekoľko trendov povedie k ďalšiemu rastu počtu pracovných miest, najmä v niektorých oblastiach. Napríklad technický pokrok prispeje k vytvoreniu pracovných miest v sektore IKT (do roku 2015 sa očakáva 900 000 neobsadených voľných odborných pracovných miest v oblasti IKT), zatiaľ čo starnutie obyvateľstva napriek súčasným obmedzeniam vo verejných rozpočtoch na zdravotnú starostlivosť pravdepodobne zvýši v strednodobom horizonte dopyt po zdravotníckych pracovníkoch a zdravotníckych službách (a už v roku 2012 celkový počet osôb zamestnaných na poli zdravotníckych profesií v EÚ 27 dosiahol takmer milión). Okrem toho ekologizácia hospodárstva môže viesť k nárastu v oblasti ekologických pracovných miest. Aj ďalšie sektory súvisiace s oblasťou špičkových technológií, ako napr. dopravný priemysel, si budú vyžadovať nové pracovné sily so strednou až vysokou kvalifikáciou, aby sa prispôsobili rastu zaznamenanému v oblasti

letectva a prepravy cestujúcich, pričom sa očakáva, že sektor dopravy do roku 2020 opustí vysoké percento starších pracovníkov (European Commission, 2013a).

Segmentácia na trhu práce je aj naďalej výrazná. Podiel dočasných zamestnancov sa od roku 2011 zvýšil o 0,4 percentuálneho bodu, čo vo veľkej miere odráža neistú ekonomickú situáciu. To prispieva k existujúcej vysokej nezamestnanosti a/alebo nízkej miere účasti určitých skupín. Zamestnanosť mládeže sa vyznačuje vysokým podielom dočasných pracovníkov, ktorých počet v roku 2012 predstavoval niečo cez 40 % z celkovej zamestnanosti, a pracovníkov zamestnaných na kratší pracovný čas (30 % z celkovej zamestnanosti v roku 2012). V práci na kratší pracovný čas sú nadmerne zastúpené ženy. V roku 2012 sa miera práce na kratší pracovný čas u žien nachádzala na úrovni 31,9 % v porovnaní s 8,4 % u mužov. V Holandsku, Veľkej Británii, Nemecku, Rakúsku a Belgicku pritom pracovalo viac ako 40 % žien na kratší pracovný čas, čím sa výrazne znížila miera zamestnanosti meraná v ekvivalentoch plného pracovného času. Súčasné dočasné zmluvy a zmluvy na kratší pracovný čas, hoci sú do istej miery nedobrovoľné, môžu prispieť k vytváraniu pracovných miest a zo strednodobého až dlhodobého hľadiska môžu byť odrazovým mostíkom k trvalým pracovným zmluvám a/alebo pracovným zmluvám na plný pracovný čas (napr. v prípade mladých ľudí). Segmentácia sa dá vnímať z pohľadu pretrvávajúcich rodových rozdielov pri odmeňovaní a nízkej miere prechodu k zmluvným formám práce, ktoré zamestnancom zabezpečujú väčšiu ochranu (European Commission, 2012b).

Obrázok 3: Vývoj špecifických mier nezamestnanosti v EÚ-28 (v %, 2003 – 2013)

Poznámka: Údaje za rok 2013 sa vzťahujú na druhý štvrťrok, údaje za obdobie rokov 2003 až 2012 sú ročné údaje.

Zdroj: Eurostat.

Miera nezamestnanosti prestala rásť v polovici roka 2013. Od začiatku roka 2013 zostala miera nezamestnanosti pomerne stabilná. V septembri 2013 celkový počet nezamestnaných dosiahol takmer 26,9 milióna ľudí (sezónne upravené). Zodpovedajúca miera predstavovala 11 % a bola počas šiestich po sebe nasledujúcich mesiacov nezmenená. Trendy sa v rámci EÚ nepodobajú. V porovnaní so situáciou v septembri 2012 sa miera nezamestnanosti v 16 členských štátoch zvýšila (najviac v Španielsku, na Cypre, v Taliansku a Holandsku) a v 12 krajinách klesla (najsilnejšie v baltských štátoch, Írsku a Maďarsku). Tieto rozdiely sú viac-menej v súlade s vývojom HDP vo všetkých členských štátoch. Nezamestnanosť vykazuje výrazné a narastajúce rozdiely medzi členskými štátmi, najmä v eurozóne. Od začiatku krízy sa miera nezamestnanosti výrazne zvýšila na juhu a periférii eurozóny, ale v iných členských

štátoch bolo jej zvýšenie oveľa menej výrazné. V auguste 2013 sa miera nezamestnanosti pohybovala od 4,9 % v Rakúsku, 5,2 % v Nemecku a 5,9 % v Luxembursku do 26,6 % v Španielsku a 27,6 % v Grécku. Pokiaľ ide o zmeny v oblasti nezamestnanosti, najväčší medziročný nárast (medzi septembrom 2012 a septembrom 2013) sa zaznamenal na Cypre (+4,4 percentuálneho bodu). Vývoj bol pomerne negatívny aj v Holandsku (ale z nízkej úrovne) a v Taliansku.

Tabuľka 1: Vývoj miery nezamestnanosti v EÚ-28 (v %, 2010 – 2013)

	2010	2011	2012	2013
Belgicko	8.3	7.2	7.6	8.4
Bulharsko	10.3	11.3	12.3	12.9
Česká Republika	7.3	6.7	7.0	7.0
Cyprus	6.3	7.9	11.9	16.0
Dánsko	7.5	7.6	7.5	7.0
Estónsko	16.9	12.5	10.2	8,6
Európska únia	9.7	9.7	10.5	10.9
Fínsko	8.4	7.8	7.7	8.2
Francúzsko	9.7	9.6	10.2	10.8
Grécko	12.6	17.7	24.3	27.3
Holandsko	4.5	4.4	5.3	6.7
Chorvátsko	11.8	13.5	15.9	17.6
Írsko	13.9	14.7	14.7	13.1
Litva	17.8	15.4	13.4	11.8
Luxembursko	4.6	4.8	5.1	5.9
Lotyšsko	19.5	16.2	15.0	11.9
Maďarsko	11.2	10.9	10.9	10.2
Malta	6.9	6.5	6.4	6.5
Nemecko	7.1	5.9	5.5	5.3
Poľsko	9.7	9.7	10.1	10.3
Portugalsko	12.0	12.9	15.9	16.5
Rakúsko	4.4	4.2	4.3	4,9
Rumunsko	7.3	7.4	7.0	7.3
Švédsko	8.6	7.8	8.0	8.0
Slovinsko	7.3	8.2	8.9	10.2
Slovensko	14.5	13.7	14.0	14.2
Španielsko	20.1	21.7	25.0	26.4
Taliansko	8.4	8.4	10.7	12.2
Veľká Británia	7.8	8.0	7.9	7,6

Zdroj: Eurostat.

Podľa informácií štatistického úradu Európskej únie Eurostat, bola miera nezamestnanosti v EÚ na začiatku r. 2014 na úrovni 12 %. Nezamestnanosť na Slovensku bola šiesta najvyššia spomedzi krajín EÚ, má však mierne klesajúcu tendenciu. Najnižšiu nezamestnanosť malo Rakúsko, Nemecko a Luxembursko. Najvyššiu nezamestnanosť malo Grécko a Španielsko. Čo sa týka miery nezamestnanosti mladých (pod 25 rokov) v EÚ, drží sa na úrovni 24,0 % (január 2014). Najnižšiu mieru nezamestnanosti mladých malo začiatkom roka 2014 Nemecko (7,6 %), Rakúsko (10,5 %) a Holandsko (11,1%). Najvyššiu mieru nezamestnanosti mladých malo Grécko (59,0 % november 2013), Španielsko (54,6 %) a Chorvátsko (49,8 % koniec r. 2013) (Ministerstvo financií SR, 2013).

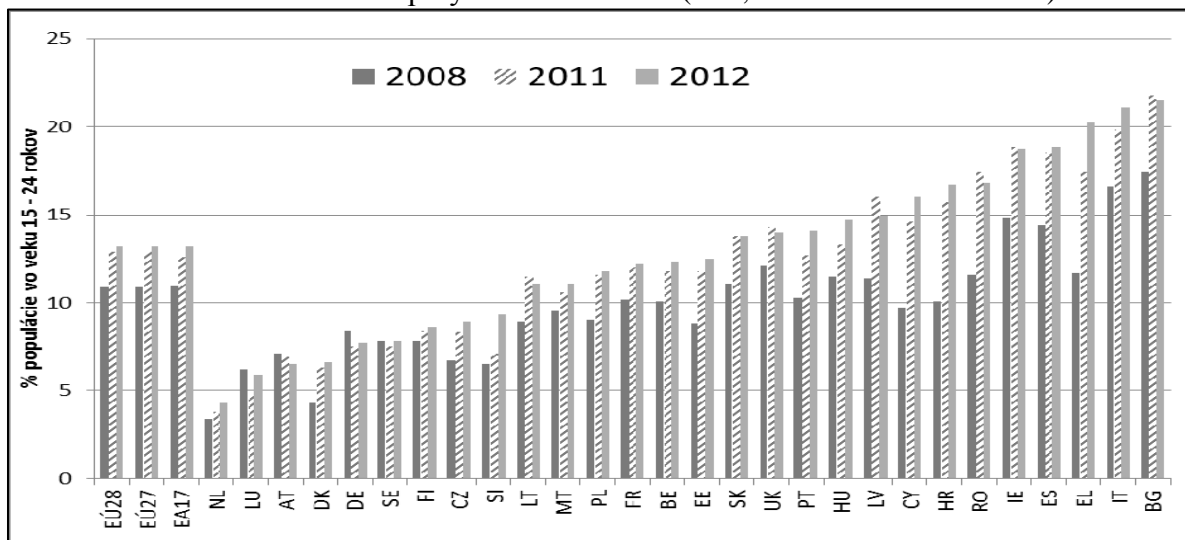
Na Slovensku nezamestnanosť rástla nižším tempom ako priemer za EÚ, Slovensko však patrilo medzi krajiny s najvyššou nezamestnanosťou v EÚ. Jednotkové náklady práce

na Slovensku nepatrne vzrástli. Vyššia dynamika produktivity práce sa premietla do zmeny relatívnej produktivity práce, ktorá sa vrátila na úroveň z roka 2010 (81 % EÚ).

Dlhodobá nezamestnanosť je i naďalej vážnym sociálno-ekonomickým problémom a rastie aj v dôsledku dlhého trvania krízy. Od roku 2008 sa počet dlhodobo nezamestnaných zhruba zdvojnásobil, pričom k nárastu došlo takmer vo všetkých členských štátoch okrem Nemecka (kde sa v období medzi rokmi 2008 a 2012 miera nezamestnanosti znížila zo 4 % na 2,5 %) a Luxemburska (kde bola v tomto období miera nezamestnanosti stabilná na úrovni okolo 1,5 %). V priebehu roka až do druhého štvrťroka 2013 sa v EÚ-28 dlhodobá nezamestnanosť vyjadrená ako percento celkovej nezamestnanosti zvýšila zo 45 % na 47,1 % (v prípade Eurozóny zo 47,0 % na 49,5 %).

Jedným z najzávažnejších problémov súčasnosti je vysoký podiel mladých osôb, ktoré majú problém nájsť si vhodné zamestnanie. Nezamestnanosť mladých je sledovaná podielom počtu nezamestnaných do veku 25 rokov voči ekonomicky aktívnemu obyvateľstvu tejto vekovej skupiny. Percento mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, nepokračujú v procese vzdelávania ani odbornej prípravy (NEET), sa naďalej zvyšuje. V období medzi rokmi 2008 a 2011 miera mladých ľudí v skupine NEET vo veku od 15 do 24 rokov vzrástla o 2 percentuálne body na 12,9 % (obrázok 4). Miery NEET sú o niečo vyššie v prípade žien ako mužov: v roku 2012 predstavovali 13,4 % u žien a 12,9 % u mužov (spolu 13,1 %). Jav NEET je spôsobený skôr nárastom nezamestnanosti mladých ľudí než nečinnosťou súvisiacou s neúčastou na procese vzdelávania. V EÚ 28 je až 5,3 milióna mladých ľudí nezamestnaných, v decembri 2013 predstavovala nezamestnanosť mládeže viac ako 23,5 %, čo je nárast o 0,4 percentuálneho bodu v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Medzi členskými štátmi existuje široký rozptyl údajov, pričom údaje za december 2013 sa pohybujú v rozmedzí od 7,7 % v Nemecku a 8,7 % v Rakúsku do 56,5 % v Španielsku a 57,3 % v Grécku. V posledných mesiacoch sa tento rozdiel už prestal prehľbovať, no stále zostáva veľký.

Obrázok 4: Celková miera skupiny NEET v EÚ-28 (v %, vo veku 15 – 24 rokov)

Zdroj: Eurostat.

Na problémy tak vysokej nezamestnanosti už reagujú aj štatistiky migrácie, kde hlavne v krajinách s najvyššou mierou nezamestnanosti mladých dochádza k vysokému negatívnemu migračnému saldu, ktoré je spôsobené hlavne vysokým počtom emigrantov z týchto krajín s cieľom hľadania si lepších sociálno-ekonomických možností za hranicami vlastnej krajiny. Keďže EÚ podporuje jednotný trh, tak vysťahovanie a hľadanie si práce v iných krajinách

EÚ už v súčasnosti nie je veľkým problémom a to využíva hlavne mladšia generácia obyvateľov krajín EÚ (Ministerstvo financií SR, 2013).

Boj proti nezamestnanosti mladých ľudí sa na summite EÚ v júni 2014 stal novou veľkou výzvou. Nepriaznivú situáciu mladých bude EÚ riešiť aj tak, že na roky 2014 – 2016 vyčlenila z európskeho rozpočtu 6 mld. eur na projekt zamestnávania mladých s názvom Záruka pre mladých.

Pokles účinnosti zosúladenia ponuky práce s dopytom po práci a tým vyvolaná vysoká nezamestnanosť si vyžadujú potrebu zásahov zo strany verejných služieb zamestnanosti a aktívnych politík trhu práce. Potreba konsolidácie verejných financií v mnohých štátoch EÚ však nedovoľuje zvyšovať objem finančných prostriedkov vynakladaných na aktívne opatrenia na trhoch práce. Preto sa vo väčšej miere zameriavajú na zvýšenie efektivity existujúcich nástrojov. Dostupné dáta z Eurostatu vypovedajú o tom, že výdavky na aktívnu politiku trhu práce v predchádzajúcich rokoch kopírovali úroveň nezamestnanosti.

2 Koordinovaný prístup členských štátov pri riešení zamestnanosti

Jedným z najväčších problémov EÚ, ktorý má dopad na celý rad mikroekonomických i makroekonomických ukazovateľov, je nižšia konkurencieschopnosť ekonomiky EÚ v porovnaní s USA a Japonskom. Preto bola v roku 2000 prijatá tzv. Lisabonská stratégia, komplexná stratégia stanovujúca ciele EÚ do 10-tich rokov v oblasti ekonomickej, sociálnej a environmentálnej. Cieľovú úlohu v miere zamestnanosti do roku 2010 sa podarilo splniť iba Holandsku. EÚ sa rozhodla pokračovať v hlavnom ciele zvyšovania konkurencieschopnosti prostredníctvom novej stratégie Európa 2020, kde dochádza k stanoveniu komplexnejšieho cieľa bez vzťahu k jednotlivým krajinám EÚ.

Európska stratégia zamestnanosti (ESZ) je v podmienkach EÚ hlavným nástrojom na koordináciu reformného úsilia členských štátov v oblasti trhu práce. ESZ sa usiluje o vytváranie tak väčšieho počtu, ako aj lepších pracovných miest v celej EÚ. V tomto zmysle sa inšpiruje rastovou stratégiou Európa 2020. ESZ poskytuje rámec pre členské štáty pre výmenu informácií, diskusie a koordináciu politík zamestnanosti. Je založená na ročnom prieskume rastu, ktorý stanovuje priority EÚ pre nasledujúci rok s cieľom stimulovať rast i tvorbu pracovných miest. Ročným prieskumom rastu začína európsky semester, ktorý podporuje užšiu koordináciu národných vlád v oblastiach ich hospodárskych a fiškálnych politík.

Inštitucionálnymi zložkami ESZ sú (European Commission, 2013c):

- usmernenia pre politiky zamestnanosti;
- národné programy reforiem;
- spoločná správa o zamestnanosti;
- špecifické odporúčania pre členské štáty.

Usmernenia pre politiky zamestnanosti každoročne navrhuje Európska komisia, následne sú odsúhlasené vládami členských štátov EÚ a prijíma ich Rada EÚ. Predstavujú spoločné priority a ciele pre politiky zamestnanosti. Usmernenia o zamestnanosti poskytujú stabilné politické usmernenia pre členské štáty, ako reagovať na problémy súvisiace so zamestnanosťou a sociálnou situáciou na pozadí súčasných trendov a s cieľom dosiahnuť ciele stratégie Európa 2020. V ročnom prieskume rastu 2013 sa stanovujú priority a politické usmernenia pre členské štáty, ktoré v rámci európskeho semestra 2013 predkladali svoje národné programy reforiem. V súlade s tým sa národné programy reforiem preskúmali a Rada na základe návrhu Komisie vydala odporúčania pre jednotlivé krajiny. Výbory pre

zamestnanosť a sociálnu ochranu preskúmali výsledky a dosiahnutý pokrok členských štátov v reakcii na príslušné problémy prostredníctvom uplatňovania Monitora výsledkov v oblasti zamestnanosti a Monitora výsledkov v oblasti sociálnej ochrany. Následné politické reformy sa budú posudzovať v kontexte európskeho semestra 2014.

Vláda každého členského štátu zostavuje Národný program reforiem (NPR), ktorý predkladá Komisii a popisuje v ňom, ako sa jednotlivé usmernenia budú zavádzať do praxe. Komisia následne správu posúdi, pričom dbá na to, aby stanovené národné ciele boli v súlade s cieľmi na úrovni EÚ (v súčasnosti s cieľmi stratégie Európa 2020).

Spoločná správa o zamestnanosti je založená na: (a) hodnotení situácie v oblasti zamestnanosti v EÚ; (b) implementácii usmernení pre politiky zamestnanosti a (c) posúdení návrhov národných programov reforiem Výborom pre zamestnanosť. Taktiež je súčasťou ročného prieskumu rastu. Komisia prezentuje nový návrh a cieľom je revízia usmernení pre politiky zamestnanosti na nasledujúci rok. Následne spoločnú správu o zamestnanosti prijíma Rada EÚ. Na základe hodnotenia národných programov reforiem a návrhu Komisie môže Rada EÚ kvalifikovanou väčšinou prijať odporúčania pre jednotlivé členské štáty (European Commission, 2013b).

Členské štáty si stanovili nové priority, ktoré sú vyjadrené v piatich hlavných cieľoch EÚ, desiatich integrovaných usmerneniach a siedmich hlavných iniciatívach. Z piatich hlavných cieľov môžeme vyčleniť tri, ktoré majú priamu súvislosť s trhom práce, zručnosťami a sociálnymi politikami a sú podporované štyrmi integrovanými usmerneniami (European Commission, 2012a).

Tabuľka 2: Hlavné ciele a integrované usmernenia pre zamestnanosť stratégie Európa 2020

Hlavný cieľ EÚ	Integrované usmernenia
Miera zamestnanosti 20 – 64 ročných 75 %.	Zvyšovanie účasti na trhu práce a znižovanie štrukturálnej nezamestnanosti.
Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky pod 10 % a minimálne 40 % 30 – 34 ročných s ukončeným VŠ vzdelaním.	Rozvoj kvalifikovanej pracovnej sily zodpovedajúcej potrebám trhu práce, podpora kvality pracovných miest a celoživotného vzdelávania. Zlepšovanie výkonnosti systémov vzdelávania a odbornej prípravy na všetkých úrovniach a zvyšovanie účasti na vysokoškolskom vzdelávaní.
Zníženie počtu osôb, ktorým hrozí chudoba a sociálne vylúčenie aspoň o 20 miliónov.	Podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Stratégia Európa 2020 stanovila cieľ pre mieru zamestnanosti v roku 2020 na úrovni 75 % pre vekovú skupinu 20 – 64 rokov. Tento cieľ bol schválený spolu so stratégiou v júni 2010. Napriek spoločnému záväzku na úrovni 75 % za celú EÚ 27 v priemere, členské štáty oznámili vlastné ciele v miere zamestnanosti do roku 2020, a to vo svojich Národných programoch reforiem v roku 2011. Tie sa však podstatne líšia naprieč EÚ, kým Malta si stanovila cieľovú úroveň miery zamestnanosti vekovej skupiny 20 – 64 rokov na úrovni 62,9 %, Dánsko a Holandsko 80 % a Švédsko dokonca viac ako 80 %. Niektoré štáty ako Cyprus, Írsko, Rakúsko a Taliansko si stanovili cieľové rozpätie namiesto presnej úrovne a Veľká Británia nemá stanovený národný cieľ. Voľba jednotlivých vnútroštátnych cieľov má

významné dôsledky pre dosiahnutie celkového cieľa za EÚ. Zaujímavosťou je skutočnosť, že ak by členské štáty dosiahli svoje stanovené ciele pre rok 2020 a dosiahli by nižšiu hodnotu z cieľového pásma, priemerná miera zamestnanosti by bola 73,7 % (ak vyššiu hodnotu z cieľového pásma, 74,0 %). Čiže aj pri splnení jednotlivých národných cieľov by do výslednej, cieľovej miery zamestnanosti stále chýbalo 1,0 – 1,3 p. b. (European Commission, 2012b).

V snahe reagovať na pretrvávajúcu vysokú mieru nezamestnanosti a nízku mieru zamestnanosti v EÚ, Komisia v apríli 2012 predstavila súbor opatrení s jasným cieľom, a síce podporiť vytváranie nových pracovných miest pod názvom „balík pre zamestnanosť“. Balík pre zamestnanosť je súbor dokumentov, ktorý načrtáva možnosti, ako prepojiť politiky zamestnanosti na úrovni EÚ s radom ďalších politik na podporu inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu (European Commission, 2012b).

Odporúčaním Rady Európskej únie z 22. apríla 2013 o zavedení záruky pre mladých ľudí bolo členským štátom EÚ odporúčené zabezpečiť, aby všetci mladí ľudia vo veku do 25 rokov dostali kvalitnú ponuku zamestnania, ďalšieho vzdelávania, učňovskej prípravy alebo stáže v lehote štyroch mesiacov po tom, čo prídu o zamestnanie alebo ukončia formálne vzdelanie. Ponuka ďalšieho vzdelávania by mohla zahŕňať kvalitné programy odbornej prípravy, ktoré by viedli k uznávanej odbornej kvalifikácii (European Commission, 2013d).

Tabuľka 3: Plnenie cieľov stratégie Európa 2020

Ukazovateľ	Slovensko			EÚ		
	Pôvodná hodnota	Aktuálna hodnota	Cieľ	Pôvodná hodnota	Aktuálna hodnota	Cieľ EÚ
Miera zamestnanosti (% vo vekovej skupine 20 - 64 rokov)	66,4	65,1 (+)	72	69,0	68,5 (-)	75
Výdavky na vedu a výskum (% HDP)	0,47	0,68 (+)	1,0	1,96	2,03 (+)	3,0
Miera vysokoškolsky vzdelanej populácie (% v skupine 30 - 34 rokov)	15,8	23,7 (+)	40	31,5	35,8 (+)	40
Predčasné ukončenie školskej dochádzky (% v skupine 18 – 24 rokov)	6,0	5,3 (-)	6	16,6	12,8 (+)	10
Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením (% populácie)	20,6	20,6 (=)	17,2	21,4	24,2 (-)	19,4
Emisie skleníkových plynov mimo ETS (zmena oproti roku 2005 v %)	-8,2	-9,9	13	-	-	-
Podiel obnoviteľných zdrojov energie na hrubej konečnej spotrebe (%)	7,4	9,7 (+)	14	10,3	13,0 (+)	20
Konečná energetická spotreba (zmena oproti priemeru za 2001 – 2005)	-3,1	-2,5	-11	-	-1,8	-

Zdroj: Eurostat, MF SR.

Poznámka: Pôvodná hodnota predstavuje hodnotu známu v období formulácie cieľa, prevažne údaj za rok 2008 alebo 2009. Aktuálna hodnota je posledná dostupná hodnota (za rok 2012 alebo 2011, prípadne 2010). Hodnota v zátvorke vyjadruje medziročný zlepšenie (+) alebo zhoršenie (-) plnenia daného ukazovateľa. V ostatných prípadoch nebolo možné zhodnotiť vývoj, lebo nebol k dispozícii novší údaj.

V súčasnosti zostávajú aktuálne kľúčové výzvy, ktorých cieľom je mobilizovať zamestnanosť na účely rastu a prostredníctvom vyrovnaného prístupu založeného na flexiistote (Národná banka Slovenska, 2013):

- zníženie dlhodobej nezamestnanosti a boj proti neprijateľne vysokej nezamestnanosti mladých prostredníctvom včasnej aktivácie,

- v kontexte čoraz väčšieho zhoršovania sa zosúladenia práce a zručností posilniť služby zamestnanosti a aktívne politiky trhu práce,
- riešenie nesúladu medzi zručnosťami v čase vysokej nezamestnanosti a ťaživá situácia mladých ľudí a žien, ktorí prichádzajú na trh práce alebo sa usilujú o trvalé uplatnenie, ilustrujú kľúčovú úlohu vzdelávania a odbornej prípravy a celkovú úroveň zručností pracovnej sily,
- ďalšie úsilie o zmodernizovanie právnych predpisov v oblasti zamestnanosti,
- zosúladenie vývoja v oblasti miezd a produktivity,
- znižovania daňového zaťaženia osobitných skupín,
- propagácia dlhšieho pracovného života, napríklad zvýšením veku skutočného odchodu do dôchodku a vykonávania stratégií aktívneho starnutia,
- podpora prostredia, ktoré je priaznivé pre podnikanie a zamestnanosť,
- zabezpečenie toho, aby boli dávky v nezamestnanosti podmienené primeranými kritériami oprávnenosti,
- zabezpečovanie efektívnosti a účinnosti výdavkov na sociálnu ochranu,
- vykonávanie stratégie aktívneho začleňovania zamerané na najviac zraniteľné skupiny.

Záver

Vysoká nezamestnanosť vo väčšine krajín EÚ súvisí predovšetkým s poklesom, resp. nízkym ekonomickým rastom ako jedným z prejavov krízy po roku 2008. Najnovšie trendy na trhu práce sú čiastočne výsledkom cyklických pohybov a najmä hlbokoj hospodárskej krízy, ale sú spôsobené aj štrukturálnymi a inštitucionálnymi problémami trhu práce ovplyvňujúcimi ekonomickú činnosť a výkonnosť trhov práce. Politika zamestnanosti pomáha vytvárať podmienky s priaznivým vplyvom na tvorbu pracovných miest. V rámci balíka pre zamestnanosť je dôraz kladený predovšetkým na smerovanie dotácií na nábor pracovníkov. V súčasnosti sa v jednotlivých členských štátoch využívajú v značnej miere a zvyčajne sú orientované na znevýhodnené skupiny na trhu práce, ako sú napríklad mladí ľudia alebo dlhodobo nezamestnaní. V tejto súvislosti je však nutné dodať, že spomínané dotácie sú účinné len za predpokladu, že sú zamerané na nábor nových pracovníkov, inými slovami, pomocou nich by sa mali vytvárať len také pracovné miesta, ktoré by inak nevznikli. Komisia rovnako odporúča znížiť daňovo-odvodové zaťaženie, bez vplyvu na rozpočet, čo sa má doceliť zvýšením environmentálnych, spotrebných daní a daní z nehnuteľností. Pri tomto opatrení sa pozitívny vplyv očakáva z dlhodobého hľadiska, najmä pri najzraniteľnejších skupinách na trhu práce, resp. pracovníkoch s nízkymi príjmami. Vysoká prepojenosť ekonomík vplyva na potrebu koordinácie štrukturálnych politík členských krajín EÚ, konsenzus o všeobecnom smerovaní hospodárskych politík a politík zamestnanosti členských krajín. Významnou iniciatívou EÚ je implementácia jednotného postupu pri podpore zamestnávania predovšetkým ohrozených skupín. Boj proti nezamestnanosti a sociálnym dôsledkom krízy preto musí byť kľúčovou spoločnou prioritou Európy. Vyššia miera koordinácie hospodárskej politiky v celej EÚ, vyjadrená v rámci stratégie Európa 2020, by mala prispieť k riešeniu problémov vyvolaných finančnou a ekonomickou krízou, k podpore ekonomického rastu, tvorbe pracovných miest a celkovému zvyšovaniu kvality života.

PodĎakovanie

Príspevok vznikol v rámci riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0103/12: „Trh práce vo väzbe na ekonomický rast v kontexte spoločensko-ekonomických zmien“ a projektu OP VaV s názvom „Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí“ (ITMS 26240120032). Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Literatúra

- [1] EUROPEAN COMMISSION, 2012a. *Employment Package* [online]. [vid. 18. júna 2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1039&langId=en>
- [2] EUROPEAN COMMISSION, 2012b. *Key areas: comparing Member States' performances* [online]. [vid. 21. júna 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/key-areas/index_en.htm
- [3] EUROPEAN COMMISSION, 2013a. *European Economic Forecast - Spring 2013*. Brussels: European Commission. ISBN 978-92-79-28534-9.
- [4] EUROPEAN COMMISSION, 2013b. *European employment strategy* [online]. [vid. 17. júna 2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>
- [5] EUROPEAN COMMISSION, 2013c. *Making it happen: the European Semester* [online]. [vid. 22. júna 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_en.htm
- [6] EUROPEAN COMMISSION, 2013d. *Odporúčanie Rady z 22. apríla 2013 o zavedení záruky pre mladých ľudí* [online]. [vid. 10. júna 2014]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/europska-unia/strategie-europskej-unie/odporucanie-rady-z-22.-aprila-2013-o-zavedeni-zaruky-pre-mladych-ludi.pdf>
- [7] EUROPEAN COMMISSION, 2014. *Prílohy k oznámeniu komisie a Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Zhodnotenie vykonávania stratégie Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu* [online]. [vid. 23. júna 2014]. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SK&t=PDF&f=ST+6713+2014+ADD+1>
- [8] MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2013. *Program stability Slovenskej republiky na roky 2013 až 2016* [online]. [vid. 16. júna 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/sp2013_slovakia_sk.pdf
- [9] NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, 2013. *Analýza konverencie slovenskej ekonomiky 2013* [online]. [vid. 18. júna 2014]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/protected/PP_01_2013_Lalinsky_Analyza_konverencie_slovenskej_ekonomiky_2013.pdf
- [10] RIEVAJOVÁ, E. a R. KLIMKO, 2014. New challenges of the European Employment Strategy for labour markets in the European Union. *Nová ekonomika*, 7(1), 24-36. Bratislava: Národohospodárska fakulta EU. ISSN 1336-1732.
- [11] ŠIKULOVÁ a kol., 2014. *Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii. Vybrané témy a problémy*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-7144-228-8.
- [12] TOMŠÍK, V., 2010. *Reakce měnové politiky ČNB na hospodářskou krizi* [online]. [vid. 20. júna 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_2010_0612_dod.pdf